

15. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень / В. Д. Бакуменко. – К. : УАДУ, 2000. – 328 с.

16. Административное право Украины : учеб. для студ. высш. учеб. заведений юрид. спец. / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцкий, В. Н. Гарашук и др.]; под ред. Ю. П. Битяка. – Харьков : Право, 2003. – 576 с.

Надійшла до редколегії 21.03.2011

РУКОЛАЙНИНА И. Е. ПРИНЦИПЫ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО И ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Охарактеризованы современные взгляды, касающиеся понимания категории «принципы государственного управления». Дано определение понятия принципов государственного управления органами внутренних дел в сфере их материально-технического и финансового обеспечения. Осуществлена классификация принципов материально-технического и финансового обеспечения деятельности ОВД.

RUKOLAJNINA I. THE PRINCIPLES OF MATERIAL AND TECHNICAL AND FINANCIAL SUPPORT ACTIVITIES OF THE INTERNAL AFFAIRS AGENCIES

The current views on the understanding of the category «principles of government» are characterized. The definition of principles of public administration of internal affairs agencies in the area of their logistical and financial support is given. The classification of principles of logistical and financial support of the internal affairs agencies is implemented.

УДК 343.533+347.78

М. В. БОРУТА,

ад'юнкт

Харківського національного університету внутрішніх справ

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Розглянуто основні складові адміністративно-правової охорони авторського права в Україні як елемента системи міжгалузевої правової охорони. Виділено особливості її нормативно-правового забезпечення; доведено, що це є важливим сучасним напрямом діяльності органів і посадових осіб публічної адміністрації та правоохоронних органів в Україні.

В усіх країнах світу світогляд народу формується як результат духовної творчості людини, що збагачує його культуру, визначає моральні, естетичні позиції суспільства, відображає рівень його соціального економічного розвитку. Форми, прийоми, методи наукової і художньої творчості можуть бути різними, але вони завжди є результатом творчого процесу. Права авторів, що пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва як об'єктивних результатів усіх видів творчої діяльності людини, є предметом правової охорони в державі.

Конституція України найвищою соціальною цінністю визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, а права та свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Одним із пріоритетних напрямів політики держави виділено забезпечення та охорону права інтелектуальної власності, в тому числі авторського права, яке нині перебуває у

процесі динамічного теоретичного і практичного становлення. Проведення адміністративної реформи в Україні, розвиток міжнародного співробітництва та глобалізацію можна розглядати як необхідні соціально-політичні та історико-правові передумови для підвищення ефективності охорони авторського права.

Дослідженням проблем сфери інтелектуальної власності, в тому числі авторського права займалися такі вчені, як: Г. О. Андрощук, В. С. Дроб'язко, Р. О. Денисова, В. О. Жаров, О. А. Підпригора, А. П. Сергєєв, Р. О. Стефанчук, Р. Б. Шишка тощо.

Разом із тим, засади адміністративно-правової охорони авторського права в Україні, особливо правоохоронними органами, в цих роботах детально не розглядалися, тому потребують систематизації та подальшого вдосконалення, що становить мету даної статті.

Так, Законом України «Про авторське право і суміжні права» [1] закріплено, що авторське право охоплює особисті немайнові права

і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва.

Саме авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення без необхідної реєстрації твору або спеціального його оформлення. У той самий час створення та використання вищевказаних творів породжує сукупність суспільних відносин, які врегульовані низкою правових норм.

Таким чином, існує визначення авторського права в об'єктивному розумінні, де воно виступає як сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають у результаті створення і використання здобутків науки, літератури і мистецтва [2, с. 338].

Однак у межах даної статті авторське право ми розглядатимемо як сукупність прав авторів та їх правонаступників, пов'язаних зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва, оскільки нормативне врегулювання суспільних відносин щодо авторських прав, на нашу думку, є передумовою їх правової охорони в Україні, в тому числі адміністративно-правової.

Історично виникнення авторського права пов'язано з необхідністю захисту прав авторів літературних творів та творів мистецтва, тому на теперішній час авторське право поширюється на будь-які результати творчої діяльності. Коло об'єктів авторського права в Україні є досить широким та охоплює літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру; виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; комп'ютерні програми; музичні твори з текстом і без тексту; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії; ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини та інші твори.

Різноманітність об'єктів авторського права та реальна можливість порушення режиму авторського права обумовлюють структурні осо-

бливості його правової охорони, яка врегульовується численними правовими нормами, що належать до різних галузей права.

Так, міжгалузевий характер правової охорони авторського права в Україні дозволяє виділити його конституційно-правову, кримінально-правову, цивільно-правову, адміністративно-правову, міжнародно-правову складові.

Основний Закон України у ст. 54 визначає конституційно-правову охорону авторського права в Україні як закріплення для громадян гарантій свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захисту інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [3]. Крім того, законодавство гарантує право кожного громадянина на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; закріплює, що ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Категорії «інтелектуальна власність» та «авторське право» співвідносяться як загальне та часткове. Так, інтелектуальна власність є результатом творчої діяльності, об'єктами якої є не матеріальні носії, а ті ідеї, думки, міркування, образи, символи тощо, які реалізуються або втілюються в певних матеріальних носіях [2, с. 15]. У той же час авторське право та суміжні права виступають підсистемою об'єктів у правовій системі інтелектуальної власності поряд із промисловою власністю як результатом науково-технічної творчості та нетрадиційними результатами інтелектуальної власності (наукові відкриття, топографії інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, комерційні таємниці тощо [2, с. 19]).

На нашу думку, у творах науки, літератури і мистецтва основну цінність і предмет правової охорони становить їх художня форма і мова, які відображають їхню оригінальність. У той же час абстрактні ідеї, концепції, факти, стилі та техніки, що можуть бути використані у творі, не захищаються за допомогою авторського права.

Для виникнення та здійснення авторського права не вимагається реєстрація, спеціальне оформлення твору або дотримання будь-яких інших формальностей. У той же час на друкованих виданнях може проставлятися знак охорони авторського права. При цьому охорона творів зі знаком чи без нього здійснюється в тому самому обсязі.

Міжнародно-правова охорона авторського права забезпечується приєднанням України до

міжнародних договорів, які після їх ратифікації стають складовою частиною національного законодавства України, визначаючи конкретні напрямки і форми діяльності української держави та її органів у даній сфері. До таких договорів належать: Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 р. (ратифікована Україною 19 вересня 1968 р.), Всесвітня конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 р. (ратифікована 23 грудня 1993 р.), Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24 липня 1971 р. (Україною приєднана 31 травня 1995 р.), Угода СНД про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав від 24 вересня 1993 р. (ратифікована 27 січня 1995 р.), Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про співробітництво у сфері науки та технологій від 5 червня 2000 р. (ратифікована 7 червня 2001 р.) тощо.

Однак, незважаючи на приєднання до міжнародних договорів та запровадження міжнародного досвіду охорони авторського права в національне законодавство, Україна згідно з рішенням Міжнародного альянсу інтелектуальної власності залишається однією з країн із низькими стандартами захисту інтелектуальної власності (список складено торговельними групами в галузі високих технологій та авторських прав) [4]. Таким чином, існує необхідність вдосконалення системи охорони авторського права в Україні, в тому числі нормативно-правової.

Цивільно-правова, кримінально-правова та адміністративно-правова охорона найчастіше ототожнюються із захистом особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та/або суміжних прав у порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством, що передбачено Законом України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Однак ми погоджуємося з думкою Н. І. Матузова про те, що охорона та захист суб'єктивного права або охоронюваного законом інтересу – не одне й те ж саме: охороняються вони постійно, а захищаються тільки тоді, коли порушуються. Захист є моментом охорони, однією з її форм, але ці поняття не збігаються [5, с. 130–131].

Так, категорія охорони є ширшою і включає в себе також ті заходи, що застосовуються вже після правопорушення для поновлення порушеного права, – їх захист. Правова охорона, окрім заходів впливу, застосовує всю сукуп-

ність правових заходів, прийомів, методів, способів впливу на суспільні відносини, що закріплені в Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативних актах із метою досягнення конкретного результату.

Ототожнення даних категорій може стати передумовою неправильного розуміння значення адміністративно-правової охорони в забезпеченні авторського права в Україні.

Ми лише частково погоджуємося з думкою О. А. Підпригори та О. Д. Святоцького, що найменш ефективним способом захисту права інтелектуальної власності є адміністративно-правовий захист, тому що він недостатньо систематизований та недостатньо упорядкований. Зазначений захист поширюється лише на окремі об'єкти права інтелектуальної власності [6]. У галузі авторського права і суміжних прав, на нашу думку, передбачено адміністративно-правовий захист щодо основних об'єктів та тих, порушення яких є найчастішим: це незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме літературного чи художнього твору, комп'ютерної програми тощо, та привласнення авторства на такий об'єкт, публічний показ, порушення умов публічного демонстрування і тиражування кіно- і відеофільмів без прокатного посвідчення, порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування.

Крім того, адміністративно-правову охорону необхідно розглядати з урахуванням значення охоронної функції правової системи держави, яка має здатність не тільки запобігати порушенням нормальних процесів розвитку суспільних відносин у різноманітних сферах та усувати такі порушення, але й виступати як ефективний організуючий і забезпечувальний засіб [7, с. 25–26].

Таким чином, адміністративно-правова охорона авторського права в Україні є саме елементом державного управління та охоплює не тільки застосування заходів впливу за вчинення протиправних діянь, але й – передусім – правомірну поведінку в інтересах її впорядкування, узгодження дій людей, їх колективів між собою і зовнішніми умовами. Таким чином, за допомогою адміністративно-правової охорони створюються відповідні сприятливі умови для функціонування тих чи інших об'єктів, усуваються фактори, що спричиняють негативні наслідки [8, с. 33].

Сьогодні в Україні сформовано значну нормативно-правову базу з питань регулювання адміністративно-правової охорони авторського

права. Її утворюють Закон України «Про авторське право і суміжні права», Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (рояліті) з використання об'єктів авторського права і суміжних прав», наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження порядку обліку організацій колективного управління та здійснення нагляду за їх діяльністю» тощо.

Адміністративно-правова охорона авторського права та суміжних прав, що становить її особливість та відрізняє від цивільно-правової і кримінально-правової охорони, здійснюється суб'єктами публічного управління, що об'єднують собою діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та невіддільних за характером своєї діяльності суб'єктів (громадських організацій) у разі делегування їм державно-владних повноважень [9, с. 10–11]. Такими суб'єктами є Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти та науки України, органи внутрішніх справ, Антимонопольний комітет, Українське агентство з авторських та суміжних прав, громадські організації тощо.

Спеціальним органом охорони інтелектуальної власності в Україні є передусім Державний департамент інтелектуальної власності, утворений відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2000 р. № 601 як урядовий орган державного управління. Одним із основних його завдань є саме організаційне забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, складовим елементом яких і є авторське право. Крім того, в Україні створено Державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав», діяльність якого умовно можна поділити за такими основними напрямками, як облік авторів та їх творів; збір авторської винагороди та її розподіл; міжнародна співпраця; юридична діяльність [10].

Ми погоджуємося з Є. В. Юрковою в тому, що адміністративно-правова охорона авторського права як елемента інтелектуальної власності здійснюється у трьох основних формах: 1) шляхом здійснення державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та видання на них охоронних документів; 2) застосування до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу; 3) у процесі адміністративного провадження за

скаргами та заявами суб'єктів права інтелектуальної власності [11, с. 711].

Як ми вже наголошували, авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення, і для виникнення та реалізації авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення. Однак відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи неоприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Адміністративно-правова охорона авторських і суміжних прав щодо застосування заходів адміністративного впливу реалізується двома найпоширенішими методами – переконання та примусу. Метод переконання як спосіб впливу на свідомість та поведінку людей, що виявляється в комплексі виховних, роз'яснювальних, рекомендаційних та заохочувальних засобів [8, с. 43], котрі реалізуються з метою покращення охорони авторського права як інспекторами Державного департаменту інтелектуальної власності, так і співробітниками органів внутрішніх справ України, на сьогодні є недостатньо ефективним. Тому, на нашу думку, посилення роз'яснювальної роботи щодо авторського права та наслідків його порушення, особливо у співпраці з засобами масової інформації, має стати пріоритетом у діяльності цих органів щодо профілактики цих правопорушень.

Заходи адміністративного примусу застосовуються посадовими особами органів внутрішніх справ України, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності та деякими іншими суб'єктами публічного управління під час складання протоколів про адміністративні правопорушення за статтями 51-2, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 КУпАП у зв'язку з незаконним присвоєнням, використанням та розповсюдженням творів. Саме застосування цих заходів дозволяє зробити висновок, що адміністративно-правова охорона права інтелектуальної власності (в тому числі авторського права) належить до спеціальної юрисдикційної форми охорони, яка здійснюється суб'єктами публічного управління (ДДІВ, МВС України, Антимонопольним комітетом України тощо) [11, с. 710].

Таким чином, можна вказати на такі основні особливості адміністративно-правової охорони авторського права в Україні.

По-перше, адміністративно-правова охорона авторського права поряд із конституційно-правовою, міжнародно-правовою, цивільно-правовою та кримінально-правовою формою становить комплекс міжгалузевого комплексу, що реалізується суб'єктами публічної адміністрації з метою регулювання суспільних відносин, які виникають у результаті створення і використання здобутків науки, літератури і мистецтва, та недопущення випадків порушення прав авторів на їх правонаступників.

По-друге, адміністративно-правова охорона авторського права в Україні врегульована сукупністю адміністративно-правових норм, що містяться у правових актах різної юридичної сили. У зв'язку з такою розрізненістю нормативних актів, на нашу думку, необхідно розглянути можливість їх угруповання або кодифікації.

По-третє, адміністративно-правова охорона авторського права здійснюється системою органів публічного управління, що об'єднують собою діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та невід-

них за характером своєї діяльності суб'єктів (громадських організацій) у разі делегування їм державно-владних повноважень. Основними суб'єктами охорони є Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти та науки України, органи внутрішніх справ, Антимонопольний комітет та Українське агентство з авторських та суміжних прав.

По-четверте, адміністративно-правова охорона авторського права реалізується за допомогою заходів адміністративного впливу, які реалізуються як самостійно, так і в комплексі. Крім того, вона належить до спеціальної юрисдикційної форми охорони, яка здійснюється суб'єктами публічного управління.

Отже, авторське право як елемент системи інтелектуальної власності є об'єктом адміністративно-правової охорони, що реалізується в діяльності спеціально уповноважених органів з інтелектуальної власності, авторських та суміжних прав, а також органів внутрішніх справ України за допомогою адміністративно-правових заходів та методів.

Список використаної літератури

1. Про авторське право і суміжні права : закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
2. Кузнецов Ю. М. Патентознавство та авторське право : підручник / Ю. М. Кузнецов. – К. : Кондор, 2005. – 428 с.
3. Конституція України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72. – Ст. 2598.
4. Міжнародний альянс інтелектуальної власності назвав 16 країн-піратів від 20 берез. 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patent.km.ua/ukr/news/i1449>.
5. Матузов Н. И. Правовая система и личность / Н. И. Матузов. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1987. – 224 с.
6. Право інтелектуальної власності : підручник / за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К. : Ін Юре, 2004. – 624 с.
7. Салманова О. Ю. Адміністративно-правові засоби забезпечення міліцією безпеки дорожнього руху : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Салманова Олена Юріївна. – Х., 2002. – 232 с.
8. Книш В. І. Адміністративно-правова охорона тваринного світу та роль міліції у її здійсненні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Книш Валентин Іванович. – Х., 2007. – 187 с.
9. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт.-упоряд. В. П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
10. Діяльність Українського агентства з авторських та суміжних прав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uacr.kiev.ua/ua.activity>.
11. Юркова Є. В. Межі адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності в Україні [Електронний ресурс] / Є. В. Юркова // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 710–714. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09jevuvu.pdf>.

Надійшла до редколегії 05.06.2011

БОРУТА М.В. АВТОРСКОЕ ПРАВО КАК ОБЪЕКТ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ

Рассмотрены основные составляющие административно-правовой охраны авторского права в Украине как элемента системы межотраслевой правовой охраны. Выделены особенности ее нормативно-правового обеспечения; доказано, что это является важным современным направлением деятельности органов и должностных лиц публичной администрации и правоохранительных органов в Украине.

BORUTA M. COPYRIGHT LAW AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION

The main components of the legal and administrative protection of copyright in Ukraine as part of interdisciplinary legal protection are reviewed. The features of its regulatory and legal support are identified; it is proved that this is an important focus of modern authorities and officials of public administration and law enforcement agencies in Ukraine.